

*Svenska kulturfonden och den svenska fortbildningsverksamheten
vid Åbo Akademi och Helsingfors universitet*

KAJ MALM

© Kaj Malm

LAYOUT OCH PÄRM Lena Malm

TRYCK Universitetstryckeriet, 2008

TRYCKORT Helsingfors

ISBN 978-951-9211-64-0

Förord

FÖRELIGGANDE RAPPORT HAR utarbetats på basen av ett avtal som slöts 29.2 2008 mellan Svenska kulturfonden och undertecknad. Avtalet gäller en utvärdering av Kulturfondens understöd till fortbildningscentralerna vid Helsingfors universitet (Palmenia), Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, Åbo Akademi (Åbo och Vasa) med särskild hänsyn till dels Kulturfondens utdelningspolicy, dels fortbildningscentralernas användning av stipendie-medlen. Enligt avtalet bör rapporten utmynna i rekommendationer riktade dels till Kulturfonden, dels berörda fortbildningscentraler.

Vägen till rekommendationerna kunde ha valts på många sätt. En ansats skulle ha varit att utarbeta en detaljerad guide för bidragsansökare. Jag har dock tolkat den givna uppgiften så, att det väsentliga är att i mån av möjlighet bidra till fullföljandet av Svenska kulturfondens strategiska målsättningar genom att visa på möjligheter att utnyttja den potential fortbildningscentralerna erbjuder. Detta kan endast ske om man också beaktar fortbildningscentralernas centrala strategier. Därför ägnas ett visst utrymme åt en beskrivning och analys av övergripande målsättningar för universitetens vuxenutbildning.

Den deskriptiva delen upptar en stor del av rapporten. Eftersom rapporten för övrigt är avsedd att användas som ett beslutsunderlag har jag eftersträvat ett koncist uttryckssätt. En kort sammanfattning som inkluderar rekommendationerna avslutar rapporten. En läsning av enbart sammanfattningen ger naturligtvis inte en nyanserad bild av motiveringarna.

Ett varmt tack till företrädarna för fortbildningscentralerna, som beredvilligt har offrat av sin tid och i långa samtal gett sin syn på bakgrundsfaktorerna till de behandlade frågorna. Jag vill också tacka direktör, professor Krister Ståhlberg, utbildningsombudsman Veronica Granö-Suomalainen och alla andra på Svenska kulturfonden som stött och hjälpt mig i detta arbete.

Kaj Malm

Innehåll

1. Inledning	7
2. Fortbildningscentralerna vid HU, SSK, ÅA OCH ÖH	12
2.1 Nuläget vid de undersökta fortbildningscentralerna	12
2.1.1 Palmenia	12
2.1.2 Svenska social- och kommunalhögskolan	14
2.1.3 Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi	16
2.1.4 Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola (Åbo Akademi i Vasa)	17
2.1.5 Beredningen av bidragsansökningar vid fortbildningscentralerna	19
2.2 Fortbildningscentralernas bidragsansökningar till Svenska kulturfonden	20
2.3 Fortbildningscentralernas roll i Svenskfinland	29
3. Svenska kulturfonden	33
3.1 Styrdokument för Svenska kulturfonden	33
3.2 Svenska kulturfondens strategi	34
3.3 Svenska kulturfondens utdelningspolicy	37
3.4 Uppföljningen av utdelningsbesluten	39
4. Synpunkter på fortbildningscentralernas samarbete med Svenska kulturfonden	41
4.1 Fortbildningscentralernas syn på samarbetet	41
4.2 Utvecklingen av samarbetet mellan Kulturfonden och fortbildnings- centralerna: en sammanfattning med rekommendationer	42
Källor	46
Bilaga 1. Enkät	48
Bilaga 2: Antalet sökta och beviljade bidrag samt deras belopp	50
Bilaga 3: Intervjuade personer	52

1. Inledning

ORSAKEN TILL ATT endast fortbildningscentralerna vid det svenska universitetet Åbo Akademi och det tvåspråkiga Helsingfors universitet behandlas i denna undersökning är att endast dessa i märkbar utsträckning har sökt stöd från och samarbete med Svenska kulturfonden. Detta betyder inte, att de slutsatser undersökningen leder till inte kunde tillämpas också på övriga svenska och tvåspråkiga universitet. I själva verket skulle det finnas starka skäl att också inkludera yrkeshögskolorna. Orsakerna är dels av högskolepolitisk art, dels baserade på att de svenska yrkeshögskolorna Arcada, Sydväst och Svenska yrkeshögskolan mycket aktivt sökt stöd från Kulturfonden. Som bekant kommer har två sistnämnda uppgått i yrkeshögskolan Novia fr.o.m. 1.8 2008, och som senare framgår bidrar denna strukturförändring till behovet att behandla universitetens och yrkeshögskolornas fortbildning ur ett enhetligt perspektiv.

I de senaste regeringarnas program har utbildning och kompetensutveckling fått en synlig plats. Exempelvis regeringsprogrammet för den nuvarande regeringen (statsminister Vanhanens andra regering) innehåller följande passus redan i ingressen:

Kreativitet, kompetens och en hög bildningsnivå är en förutsättning för Finlands och finländarnas välgång. Skolan skall stärka möjligheterna för var och en att lära sig.

Speciellt viktig har globaliseringen varit. Kompetens, företagsamhet och förnyelseförmåga anses utgöra grunden för Finlands konkurrenskraft i den globala konkurrensen och därmed för ökad välfärd. Arbetslivets föränderliga och växande krav strävar man i Finland till att reagera på med hjälp av fokuserad, högklassig utbildning. Detta förutsätter ett allt intimare samarbete mellan utbildningsanordnare och arbetsliv, och när det gäller den existerande arbetskraften är självfallet vuxenutbildningen i nyckelställning.

Redan under föregående regeringsperiod tillsattes arbetsgruppen för livslångt lärande i universiteten, som bl.a. tog upp strukturella ändringar såsom bolagisering av fortbildningscentraler och som också lät göra en utredning om de existerande vuxenutbildningsstrategierna vid universiteten. På basis av den föreslog arbetsgruppen att universiteten skulle revidera sina vuxenutbildningsstrategier till strategier för livslångt lärande där inte bara den examensinriktade utbildningen utan också utvecklingen av det öppna universitetet och fortbildningen beaktas. Detta har nu genomförts [Korkala & Lindroos].

Det nuvarande regeringsprogrammet innehåller några nya initiativ i fråga om vuxenutbildning:

Den vuxna befolkningen uppmuntras att upprätthålla och utveckla den egna kompetensen genom att möjligheterna till utbildning i arbetslivet förbättras, särskilt i situationer av förändring. En totalreform av den yrkesinriktade vuxenutbildningen genomförs. Genom reformen skapas klarhet i den splittrade förvaltningen, finansieringen, förmanerna och utbildningsutbudet.

Kvoten för tilläggsutbildning genom läroavtal höjs. Möjligheterna till kompletterande utbildning för högskoleutbildade ökas. Användningen av utbildning av läroavtalstyp i den kompletterande utbildningen för högskoleutbildade utreds.

Lärarnas ställning uppmärksammas i programmet bl.a. på följande sätt:

Läraryrket görs attraktivare genom att arbetsförhållandena förbättras. För utbildningsarrangörerna föreskrivs en skyldighet att se till att personalen regelbundet erbjuds kompletterande utbildning som ökar yrkeskompetensen.

I statsrådets utvecklingsplan för utbildning och forskning för 2007-2012 upprepas och preciseras regeringsprogrammets ställningstaganden som berör vuxenutbildningen. Efter motiveringarna (demografisk utveckling, behovet av produktivitetsökning) berörs totalreformen av den yrkesinriktade utbildningen, läroavtalsutbildning för högskoleutbildade och ökningen av fortbildning för högskoleutbildade. Av speciellt intresse i detta sammanhang är ett explicit löfte om klarläggning av finansieringsbasen för högskolornas fortbildning. Vuxenutbildningens vikt nämns också i samband med högskoleväsendets strukturella utveckling och beredningen av universitetsreformen.

För arbetet på den i regeringsprogrammet nämnda totalreformen av den yrkesinriktade vuxenutbildningen har tillsatts en ledningsgrupp under ledning av statssekreterare Misukka (den s.k. AKKU-ledningsgruppen). Denna grupp har nyligen publicerat en mellanrapport, som innehåller analyser av vuxenutbildningens nuläge, några internationella modeller för vuxenutbildningen, starka sidor och utvecklingsbehov samt linjedragningar för framtida reformer av vuxenutbildningen i Finland.

Det är symptomatiskt, att ledningsgruppen säger sig presentera de linjedragningar som den nått enighet om. Också utan denna kommentar är det självfallet klart, att inte ens genomförandet av vuxenutbildningsrelevanta delar av regeringsprogrammet är helt oproblematiskt t.ex. i frågor sådana som utbildningsanordnarnas skyldighet att erbjuda lärarna regelbunden fortbildning, en skyldighet som lätt kan förses med prislapp. Ledningsgruppen har ännu inte direkt tagit ställning till denna fråga, men den har tillsatt ett arbetsutskott som begrundar finansieringsfrågor och skall rapportera om sitt arbete under hösten 2008.

AKKU-ledningsgruppens mellanrapport innehåller en grundlig analys av den yrkesorienterade vuxenutbildningen samt linjedragningar för fortsatt arbete, vars utgångspunkter skisseras på basen av de tidigare behandlade principerna i regeringsprogrammet. I detta sammanhang är följande principiella ställningstaganden relevanta:

- * Ledningsgruppen stöder centraliseringen av den regionala förvaltningen och kommer att ge förslag om vuxenutbildningens roll och arbetsfördelning i detta sammanhang.
- * Som en del av högskolornas strukturreform förstärks vuxenutbildningens roll i utvecklings- och servicearbetet samt FoU för arbetslivets behov.
- * Vuxenutbildningens kvalitetssäkring förstärks på alla nivåer, och kvalitet samt resultat beaktas starkare i finansieringen. Under hösten 2008 framlägger ledningsgruppen förslag om statens finansiering med dessa mål i sikte.
- * Läroavtalsutbildning utvecklas som ett alternativ i högskolorna. Fortbildningscentralernas roll i detta sammanhang utreds.
- * Universiteten och yrkeshögskolorna ansvarar för ett heltäckande utbud av fortbildningsmöjligheter för personer med högskoleutbildning.
- * AKKU-ledningsgruppen kommer att framlägga ett förslag rörande vuxenutbildning och dess finansiering för högt utbildade.
- * Gruppen kommer också att utreda olika skatte- och arbetsavtalsincentiv som sporrar till arbetstagarnas kompetensutveckling.

AKKU-ledningsgruppen tar också specifikt ställning till universitetsreformen. Bland annat framhävs följande synpunkter:

- * Den nuvarande universitetslagens formulering (§7) ”Universiteten kan också ordna fortbildning och öppen universitetsundervisning” bör ersättas med en mera förpliktande, t.ex. ”... ombesörjer öppen universitetsutbildning och fortbildning för högt utbildade”.
- * Främjandet av livslångt lärande beaktas i finansierings- och styrningsparagrafen och bör beaktas i universitetens finansiering. Eftersom en stor del av universitetens vuxenutbildningsresurser går till examensriktad undervisning för vuxna och unga, bör finansieringsmekanismerna utvecklas så att resurserna allokeras på ett mer ändamålsenligt sätt.

Allt som allt kan den pågående utvecklingen av universitetsväsendet alltså i princip innebära en betydande förändring av fortbildningscentralernas ställning. I nuvarande lagstiftning finns i universitetslagen enbart ovan citerade passus, och i universitetsförordningen (§ 15) sägs bara följande:

Om antagningsgrunderna och antagningen av dem som deltar i fortbildning och i undervisning som meddelas i form av öppen universitetsundervisning och om rättelseförfarande i detta sammanhang bestäms i en instruktion.

Därtill följer av lagen om grunderna för avgifter till staten, att universiteten bestämmer om priserna på fortbildningstjänster enligt företagsekonomiska grunder. I statsbudgeten för år 2008 finns c:a 4 miljoner euro för utveckling av fortbildning och för prissubventioner. Universitetens fortbildningscentraler har alltså ingenting att förlora på en reform, som i bästa fall ger direkt tilläggsfinansiering samt ökad tillströmning av i synnerhet kommunala lärare, som garanteras regelbundet återkommande fortbildning. I detta idealfall skulle behovsprofilen för stöd från fonder och stiftelser sannolikt också ändras.

Högskoleväsendets strukturreform bidrar till osäkerheten om hur framtiden kommer att se ut ur fortbildningscentralernas synvinkel. Konsolideringstrenderna tycks dock redan nu ha lett till resultat, som är av vikt för de här behandlade centralerna. För det första kommer Åbo Akademi att organisera om sin fortbildningsverksamhet så att en gemensam ledning för FC vid Åbo Akademi och FC vid Öster-

bottens högskola kommer att skapas. För det andra planerar ÅA och yrkeshögskolan Novia att bilda en gemensam direktion för sina fortbildningscentraler (ÅA har redan godkänt planen). I Åbo Akademis strategi behandlas integrationen av vuxenutbildningen på följande sätt:

En samfällid verksamhet med gemensam ledningsfunktion, administration, planering och ekonomi och med verksamhetspunkter i Österbotten, Åboland och västra Nyland torde förstärka vuxenutbildningens ställning.

Också yrkeshögskolan Arcada torde inom ramen för sin strategiska allians med Svenska handelshögskolan utreda möjligheter till samarbete bl.a. inom fortbildningen. Enligt uppgift är Helsingfors universitet också en potentiell samarbetspart. Inom Helsingfors universitet finns redan ett samordningsorgan, SVUX, för den svenska vuxenutbildningen.

Det har redan länge funnits samarbete mellan universiteten och yrkeshögskolorna på denna front dels för att högskolornas kompetensprofiler kompletterar varandra, dels för att yrkeshögskolornas finansieringssystem skiljer sig från universitetens och ger möjligheter till användning av budgetmedel för s.k. tilläggsutbildning. Det är troligen orealistiskt att vänta sig att integrationsutvecklingen skulle leda till veritabla fusioner av fortbildningscentralerna vid olika högskolor, men redan det nuvarande relativt långt gångna samarbetet är ett finlandssvenskt fenomen som gör det ändamålsenligt att betrakta fortbildningsverksamheten som en helhet oberoende av högskolesektor.

2. Fortbildningscentralerna vid HU, SSK, ÅA och ÖH

I DETTA AVSNITT behandlas svaren på en enkät, som skickades till de berörda fortbildningscentralerna (bilaga 1). Svaren kompletterades sedermera i samband med muntliga intervjuer, som företogs i var och en av centralerna.

I det följande beskrivs i korthet centralernas nuläge i tur och ordning, varpå följer en sammanfattning av helheten. Därefter analyseras fortbildningscentralernas ansökningar till Svenska kulturfonden för åren 2002–2008 kvantitativt och en närmare analys av innehållet i dem ges för åren 2005–2008. Den förra avgränsningen betingas av att Svenska kulturfondens databas upptar uppgifter för dessa år, alltså 2002–2008. Innehållsanalysen företogs för åren 2005–2008 delvis därför att man kan utgå från att Kulturfondens utdelningsgrunder var relativt stabila under denna period. Det antal ansökningar som nu behandlats (över 40) är tillräckligt för att ge fingervisningar för vidare utveckling, men är inte nödvändigtvis lämpat för mera avancerade statistiska metoder såsom faktoranalys.

2.1 Nuläget vid de undersökta fortbildningscentralerna

2.1.1 PALMENIA

Utbildnings- och utvecklingscentret Palmenia är en fristående institution inom Helsingfors universitet som har samma roll som fortbildningscentralerna i övriga universitet. I motsats till Åbo Akademi har HU inte sammanfört fortbildning och öppen universitetsutbildning till samma enhet, utan det öppna universitetet är en annan fristående institution. För den svenska verksamheten finns ingen enhet inom Palmenia, men en projektchef ansvarar för utvecklingen och genomförandet av svenska utbildningar.

STYRDOKUMENT: I Helsingfors universitets förvaltningsinstruktion konstateras, att en separat institution (bl.a. alltså också Palmenia) har en direktör och en direktion samt att bestämmelser om institutionens verksamhet och förvaltning finns i en instruktion. Instruktionen för Palmenia (som f.ö. nyligen blivit preciserad) definierar centrets uppgifter som tvåfaldiga. Uppgifterna är dels att i samarbete med fakulteterna och ämnesinstitutionerna erbjuda vuxenutbildning på universitetsnivå, speciellt fortbildning som befrämjar facklig kompetensutveckling och regional utveckling, dels att delta i vetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete tillsammans med samarbetsparter.

VISION OCH STRATEGI: Palmenias vision och strategi torde kunna utläsas ur Helsingfors universitets plan för livslångt lärande 2007–2009, där det bl.a. nämns att universitetet i planeringen av utbildningen beaktar de behov som kommer sig av samhällets tvåspråkighet (i annat sammanhang preciseras denna tvåspråkighet omfatta finska och svenska). Också Helsingfors universitets strategi omfattar självfallet även Palmenia, och även i denna strategi framhävs tvåspråkigheten.

De strategiska riktlinjerna för Palmenias svenskspråkiga verksamhet framgår i allra konkretaste form ur handlingsplanen för den svenska vuxenutbildningen 2007–2009 vid Helsingfors universitet; denna handlingsplan omfattar även annan verksamhet än Palmenias, närmare bestämt verksamheten vid Svenska social- och kommunalhögskolan och öppna universitetet. Handlingsplanen har godkänts av sektionen för svensk vuxenutbildning vid Helsingfors universitet, som är ett organ tillsatt av direktionen för Palmenia. De strategiska riktlinjerna gäller marknadsföring och samarbete, internationella kontakter, målgrupper samt även verksamhetsområden, som visserligen räknas upp som exempel: personalutveckling inom utbildningssektorn (inklusive utveckling av pedagogisk kompetens), social- och vårdsektorn samt journalistik.

I handlingsplanen för SVUX finns markeringar som klarlägger hur Palmenias svenska verksamhet profileras. Fortbildnings- och utvecklingsverksamheten skall svara på behoven hos svenska och tvåspråkiga akademiska yrkesgrupper, speciellt i huvudstadsregionen, Västnyland och Östnyland. Undervisningssektorn är särskilt tyngdpunktsområde. Strävan är att verksamheten utvidgas till att omfatta bl.a. de områden, som Helsingfors universitet bär nationellt ansvar för eller önskar utveckla inom vuxenutbildningen.

EKONOMIFÖRVALTNING: Planen för livslångt lärande berättar, att fortbildningen fungerar enligt företagsekonomiska principer och finansieras med studerandavgifter av beställaren eller med projektfinansiering. Enligt centrets instruktion ansvarar direktören för ekonomin, som underlyder universitetets ekonomistadga. Vid centret finns en förvaltningschef och vid de utlokaliserade enheterna ekonomisekreterare.

Enligt universitetets ekonomistadga godkänns ansökan om finansiering på universitetets vägnar av enhetens chef. Detta överensstämmer med den praxis som meddelas för Palmenias del: direktören godkänner ansökningarna.

KVALITETSSÄKRING: Palmenias kvalitetssäkringssystem har nyligen tagits i bruk. Det finns inte dokumenterat i tryckt form, utan existerar endast i virtuell form på intranätet. För behandling av bidragsansökningar och -redovisningar finns inga separata rutinbeskrivningar.

VERKSAMHET: Palmenias utbud på svenska omfattade år 2007 18 kurser. Det totala deltagarantalet var dryga 300, omsättningen 83.900 euro. Före det var det ett interregnum på ett par år, då den svenskspråkiga verksamheten i universitetet omorganiserades.

2.1.2 SVENSKA SOCIAL- OCH KOMMUNALHÖGSKOLAN

Enligt universitetslagen (§ 1) hör Svenska social- och kommunalhögskolan (SSKH) till Helsingfors universitet som en fristående svenskspråkig enhet. Enligt universitetsförordningen (§ 24) har enheten ett kollegialt förvaltningsorgan och en rektor. Det kollegiala förvaltningsorganet godkänner instruktioner som gäller enheten, lägger fram förslag till enhetens verksamhets- och ekonomiplan och beslutar om grunderna för anslagsfördelningen, om inrättande och indragande av tjänster vid enheten, om antalet studerande som skall antas till enheten och om antagningsgrunderna.

Svenska social- och kommunalhögskolan har alltså en unik ställning och betydande autonomi; på universitetets hemsida inrangeras visserligen högskolan under statsvetenskapliga fakulteten så att man kan få intrycket att det är fråga om en underställd institution, men t.ex. i universitetets ekonomistadga jämställs den i fråga om procedurer närmast med fakulteterna. Till autonomin bidrar också, att grundfinansieringen för högskolan (i motsats till exempelvis fakulteterna) definieras på statsbudgetnivå.

STYRDOKUMENT: Som av det ovan sagda framgår, gäller universitetets ekonomistadga också för SSKH, och samma gäller för vissa planer på den strategiska nivån. Högskolan har i enlighet med universitetsförordningen en egen förvaltningsinstruktion, där också fortbildningen berörs. Närmare bestämmelser om fortbildningen ges i en arbetsordning.

Alla aspekter av arbetet berörs i SSKH:s verksamhetshandbok, som innehåller en täckande beskrivning av universitetets relevanta styrdokument och ger vägledning för det praktiska arbetet.

VISION OCH STRATEGI: Universitetets strategi gäller också för SSKH, men har som bilaga en separat strategi för SSKH, där riktlinjerna för utvecklingen av verksamheten utläggs i korthet. Högskolans svenska profilering framgår tydligt av dess strategi både vad gäller forskning och utbildning. Fortbildningens profilering är också klar: ”Högskolan utökar utbudet av undervisning ... speciellt med beaktande av behoven bland svenskspråkiga i huvudstadsregionen och södra Finland.”

Handlingsplanen för SVUX och de däri ingående strategiska riktlinjerna gäller också för SSKH, fastän det ur förvaltningssynvinkel är en aning oklart hur ett dokument godkänt av ett organ tillsatt av Palmenia kan ha bindande betydelse för SSKH. I handlingsplanen skärps i alla fall Svenska social- och kommunalhögskolans profil vad gäller utbildning beträffar också på innehållsnivå. Fortbildning för journalister, fortbildnings- och projektverksamhet inom socialt arbete och ledarskapsutbildning inom den sociala och pedagogiska sektorn nämns i detta sammanhang.

EKONOMIFÖRVALTNING: SSKH har tidigare varit ett betalningsställe inom universitetet, men detta har ändrats i universitetets nuvarande ekonomistadga, som fastställdes i början av år 2008. Enligt ekonomistadgan sörjer chefen för varje enhet för organiseringen och handhavandet av ekonomiuppgifterna vid sin enhet. SSKH är en stadgeenlig enhet, och därför är det rektorn för SSKH som bär detta ansvar. Handhavandet av ekonomiuppgifterna vid SSKH sköts av förvaltningschefen och en ekonomiplanerare. Fortbildningen inom SSKH är inte en enhet i den betydelse som ekonomistadgan avser, och därför är fortbildningens ekonomiförvaltning en integrerad del av högskolans.

Kvalitetssäkring: Högskolans verksamhetshandbok innehåller en beskrivning av kvalitetssäkringssystemet. Rutinbeskrivningarna inkluderar inte processer för hantering av bidragsansökningar från fonder och stiftelser.

VERKSAMHET: Fortbildningen vid SSKH svarar för 10–20 utbildningar och projekt per år och omsättningen är c:a 200.000 euro. Enligt fortbildningschefen kan verksamheten utvidgas, om finansieringen kan säkras.

2.1.3 FORTBILDNINGSCENTRALEN VID ÅBO AKADEMI

I motsats till Helsingfors universitet anordnar Åbo Akademi all vuxenutbildning (också öppen universitetsutbildning) inom ramen för en enhet, fortbildningscentralen. Detta gäller både för verksamheten i Åbo och i Vasa. För tillfället finns det alltså två enheter, som bägge handhar både fortbildning och öppen universitetsutbildning, men den tidigare nämnda pågående organisationsreformen torde syfta till att fusionera dessa administrativt. Detta motsvarar den i ÅA:s strategi för livslångt lärande ingående målsättningen: ”För att öka slagkraften inom vuxenutbildningen borde verksamheten bilda en samfällid helhet inom akademien för alla verksamhetsformer och på alla verksamhetsorter.”

STYRDOKUMENT: Åbo akademi har i enlighet med sin förvaltningsinstruktion en instruktion för de fristående institutionerna, av vilka fortbildningscentralen är en. Enligt instruktionen är Fortbildningscentralens uppgift att i samarbete med akademins fakulteter och institutioner ansvara för och utveckla vuxenutbildningen på sådana områden som finns representerade vid akademien eller som annars bedöms viktiga för akademien och det finlandssvenska samhället. Förvaltningen handhas av direktionen och direktören.

VISION OCH STRATEGI: Åbo Akademis strategi 2007–2011 gäller självfallet också för Fortbildningscentralen, likaså strategin för livslångt lärande 2007–2011. Helhetsstrategin innehåller linjeval, av vilka det första bär rubriken ”Det finlandssvenska ansvaret – kärnan i Åbo Akademis verksamhet”. Den svenska profileringen kan alltså knappast göras tydligare. Också den vision som finns i början av strategin för livslångt lärande utgår från, att verksamhetsområdet är Svenskfinland. Dessa linjedragningar återkommer i Fortbildningscentralens (ännu inte formellt godkända) kvalitetshandbok, där bl.a. verksamhetsidén och definitionen av intressentgrupper och kunder betonar behoven i det svenskspråkiga Finland.

Strategin för livslångt lärande ger inte riktlinjer för innehållet i fortbildningsverksamheten utöver det som finns i instruktionen. I sin marknadsföring nämner Fortbildningscentralen följande kärnområden: ledarskap och organisationsutveck-

ling, entreprenörskap, lärarfortbildning, kultur, bibliotek och språk, informations- och kommunikationsteknologi, socialt arbete, naturvetenskap och miljö samt interkulturell kommunikation. Som synes är skalan mycket vid, men mätt med kursvolymen tycks lärarfortbildning samt kultur, bibliotek och språk inta speciellt framträdande positioner.

EKONOMIFÖRVALTNING: Enligt instruktionen ansvarar Fortbildningscentralens direktör för centralens ekonomi. I personalen finns också en ekonomisekreterare och en avdelningssekreterare sysselsatta med ekonomiförvaltning (för den öppna universitetsverksamheten finns här till skild ekonomipersonal). Akademiens ekonomistadga tillämpas härvid. Stadgan innehåller bl.a. allmänna anvisningar om extern finansiering.

KVALITETSSÄKRING: Fortbildningscentralen har en färdig kvalitetshandbok, som endast saknar officiellt godkännande; eftersom detta godkännande förutsätter samordning med Åbo Akademiens kvalitetspolicy, kan ändringar tillkomma. Kvalitetshandboken är uppbyggd som en verksamhetshandbok och där finns alltså alla de relevanta styrdokument citerade eller refererade. Processbeskrivningar för ansökan om stöd från stiftelser och fonder finns inte. Ekonomiuppföljning av kurser och projekt beskrivs, och om rapporteringen konstateras att merparten av kurser och projekt rapporteras till respektive finansiär.

VERKSAMHET: Fortbildningscentralens utbud omfattade år 2007 249 kurser. Det totala deltagarantalet var 4990, omsättningen 2.453.000 euro.

2.1.4 FORTBILDNINGSCENTRALEN VID ÖSTERBOTTENS HÖGSKOLA (ÅBO AKADEMI I VASA)

Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola bildades i och med att kansler Allardt fastställde dess instruktion år 1992. Regelverket var då ett annat och styrelsen för Åbo Akademi var inte direkt involverad i processen. Den nuvarande förvaltningsinstruktionen innehåller en paragraf, som uttrycker följande tanke:

Vid akademien finns biblioteket och övriga fristående institutioner som styrelsen bestämmer.

Akademistyrelsen kan alltså nu påverka status för Fortbildningscentralen vid ÖH.

STYRDOKUMENT: Enligt instruktionen är Fortbildningscentralens uppgift att i samarbete med Österbottens högskolas fakulteter och institutioner utveckla den externa utbildningsverksamheten på sådana områden som finns representerade vid Österbottens högskola eller som bedöms viktiga för Österbottens högskola och det finlandssvenska samhället. Förvaltningen handhas av direktionen och direktören.

VISION OCH STRATEGI: Åbo Akademi strategiska program 2007–2011 gäller också för Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola, likaså strategiska program för livslångt lärande 2007–2011. Samma synpunkter som anlagts på Fortbildningscentralens vid Åbo Akademi svenska profileringsprogram gäller även här.

Strategiska program för livslångt lärande ger inte riktlinjer för innehållet i fortbildningsverksamheten utöver det som finns i instruktionen. I sin marknadsföring nämner Fortbildningscentralen

att den framförallt profilerat sig inom lärarfortbildning.

EKONOMIFÖRVALTNING: Enligt instruktionen ansvarar Fortbildningscentralens direktör för centralens ekonomi. I personalen finns också en ekonomisekreterare som är sysselsatt med ekonomiförvaltning. Akademiens ekonomistadga tillämpas härvid. Stadgan innehåller bl.a. allmänna anvisningar om extern finansiering.

KVALITETSSÄKRING: Fortbildningscentralen har en färdig kvalitetshandbok (samma som FC har i Åbo), som endast saknar officiellt godkännande; eftersom detta godkännande förutsätter samordning med Åbo Akademi kvalitetspolicy, kan ändringar tillkomma. Kvalitetshandboken är uppbyggd som en verksamhetshandbok och där finns alltså alla de relevanta styrdokument citerade eller refererade. Processbeskrivningar för ansökan om stöd från stiftelser och fonder finns inte. Ekonomiuppföljning av kurser och projekt beskrivs, och om rapporteringen konstateras att merparten av kurser och projekt rapporteras till respektive finansierare.

VERKSAMHET: Fortbildningscentralens utbud omfattade år 2007 46 kurser. Det totala deltagarantalet var 876, omsättningen 1.455.251 euro. Då kursantalet år 2005 var 67 och deltagarantalet samma år 1823, kan man fråga sig om efterfrågan sviktat. Enligt direktören har dock omsättningen varit stabil och efterfrågan god, och

fluktuationerna kan då ses som uttryck för en (tillfällig?) omstrukturering av utbildningen.

2.1.5 BEREDNINGEN AV BIDRAGSANSÖKNINGAR VID FORTBILDNINGSCENTRALERNA

Följande korta sammanfattning baserar sig på de givna enkätsvaren. Några punkter får en större skärpa i ljuset av ansökningarna, som vi återkommer till i ett följande avsnitt.

De undersökta fortbildningscentralerna (här och senare inkluderar denna term Palmenias svenska projekt och sSKH:s fortbildningsverksamhet) har inte någon övergripande strategi för ansökningar till Svenska kulturfonden, utan besluten fattas från fall till fall utgående från pragmatiska hänsyn. Däremot betonades det kontinuerliga utvecklingsarbetet för att identifiera och prioritera potentiella utvecklingsområden. Målgruppernas behov kartläggs på olika sätt.

”Guldkanten” från Svenska kulturfonden är bara i enstaka fall ett komplement till bidrag för lärarfortbildning från Utbildningsstyrelsen, som i allmänhet täcker 100% av kostnaderna. Däremot breddas lärarfortbildningsutbudet tack vare Kulturfondens stöd, eftersom utbildningar som Utbildningsstyrelsen inte finansierar ändå kan förverkligas. En annan orsak till att anlita Kulturfonden uppgavs vara de höga kostnaderna för utveckling av helt nya projekt.

Kriterierna för att söka bidrag från Svenska kulturfonden var för alla i undersökningens målgrupp trivialt språkrelaterade i och med att största delen av ansökningarna gällde svenska kurser. Någon djupare analys av vilken vikt just de valda objekten för ansökningarna är för svenskheten (förutom alltså undervisningsspråket) gavs inte, även om en hänvisning till finansärens satsningsområden förekom.

Ett viktigt kriterium uppgavs vara de målgrupper som representerar betalningssvaga samhällssektorer såsom den sociala sektorn och kulturen. Detta är ett intressant ställningstagande eftersom fortbildningscentralerna skall verka på företagsekonomiska grunder och i praktiken utgör nettobudgetenheter med nollresultat. Inom socialpolitiken i vårt land är huvudregeln, att utsatta grupper betalar marknadspris för varor och tjänster, men stöds genom inkomstöverföringar. Här uppkommer däremot en situation, där kundens och finansärens roller separeras. I huvudsak stöder ju Kulturfonden direkt kulturarbetare, forskare, arbetsgrupper osv. som använder stödet för en verksamhet som (åtminstone på kort sikt) aldrig

förväntas vara företagsekonomiskt lönsam. I fråga om högskolornas fortbildningsarbete är alltså Kulturfondens roll avvikande, och det kan diskuteras huruvida denna roll kunde omdefinieras.

Några detaljerade anvisningar om bidragsansökningar har fortbildningscentralerna inte; bidragsgivarens anvisningar följs. Som tidigare nämnts har dock varje här behandlat universitet i sin ekonomistadga bestämmelser om extern finansiering. Också rapporteringen sker på det sätt bidragsgivaren önskar, och som vi sett finns inga detaljerade rutiner definierade i kvalitetssäkringssystemen för detta. Uppföljningen av den externt finansierade verksamheten är systematisk för ekonomins del, då respektive universitets ekonomistadga följs. Substansuppföljningen förefaller däremot att vara mera fragmenterad: i ett fall uppgavs att varje projekt utvärderas och erfarenheterna beaktas i den fortsatta planeringen, i ett annat att uppföljningen av bidrag inte påverkar framtidsplaneringen eftersom dokumenterade behov är utgångspunkten.

Beredningen av bidragsansökningarna sker huvudsakligen projektvis så att ärendet föredras av en projektchef eller motsvarande och enhetschefen godkänner ansökan enligt respektive universitets regelverk.

2.2 Fortbildningscentralernas bidragsansökningar till

Svenska kulturfonden

Svenska kulturfondens databas Rimbart innehåller uppgifter om stipendie- och bidragsansökningar för åren 2002–2008. Manuellt kan man extrahera uppgifter om antalet ansökningar och beviljade ansökningar. Databasens sökfunktion är en potentiell felkälla, eftersom en felstavning i databasen förorsakar bortfall. Ett försök med olika felskrivningar av ordet ”fortbildningscentral” gav i sökning enligt bidragssökande inga resultat (också om sökning enligt kriterierna ”ändamål” och ”tilläggsinformation” gjorde det för sökordet ”fortbildningscentral”), varför de nedan presenterade siffrorna kan antas vara relativt tillförlitliga. För Palmenia användes sökorden Palmenia och SVUX (i två olika sökningar), för SSKH sökte man Svenska social- och kommunalhögskolan samt SVUX. För fortbildningscentralerna vid ÅA och ÖH räckte det att använda sökordet fortbildningscentral kompletterat med några termer som var tagna från det överraskande stora utbudet av namnformer för Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola. Sökkriterierna innebär, att alla kategorier av bidrag och stipendier medtogs.

Följande tabell visar antalet ansökningar från de undersökta enheterna:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002– 2008
PALMENIA	0	1	1	0	0	6	3	11
SSKH	3	2	4	3	0	4	4	20
ÅA	5	4	4	5	4	4	7	33
ÖH	13	11	12	16	4	9	8	73

Tabell 1: Ansökningar 2002–2008

Antalet godkända ansökningar framgår av följande tabell:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002– 2008
PALMENIA	0	0	1	0	0	4	0	5
SSKH	1	1	2	3	0	4	3	14
ÅA	4	3	3	4	3	3	6	26
ÖH	6	6	9	8	2	3	2	36

Tabell 2: Godkända ansökningar 2002–2008

Den procentuella andelen av godkända ansökningar framgår av följande:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002– 2008
PALMENIA		0	100			66,67	0	45,45
SSKH	33,33	50	50	100		100	75	70
ÅA	80	75	75	80	75	75	85,71	78,79
ÖH	46,15	54,55	75	50	50	33,33	25	49,32

Tabell 3: Beviljade ansökningar (%) 2002–2008

Totalt var den procentuella andelen godkända ansökningar 59 %. Detta tal är inte alltför långt från motsvarande för alla ansökningar till Svenska kulturfonden,

men medeltalet döljer en oroväckande nedgång som syns speciellt tydligt år 2008. De beviljade medlen utgjorde inte en lika stor del av de ansökta: under åren 2002–2008 sökte de undersökta fortbildningscentralerna totalt 4.710.123 euro i understöd och blev beviljade 1.525.125 euro, alltså 32 %. Detaljerad statistik om bl.a. ansökta och beviljade summor finns sammanfattad i bilaga 2, men här ska ännu visas fördelningen mellan fortbildningscentralerna:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002–2008
PALMENIA	0	8000	6000	0	0	78720	0	92720
SSKH	17099	20725	33000	34400	0	80400	53000	238624
ÅA	315231	159632	114572	279994	272000	49020	343860	1534309
ÖH	332251	222771	348957	405648	806380	368430	360033	2844470

Tabell 4: Ansökta summor 2002–2008 (e)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002–2008
PALMENIA	0	0	4000	0	0	27560	0	31560
SSKH	4000	5000	11000	28200	0	55200	20000	123400
ÅA	55600	68000	88152	97000	210000	21000	113000	652752
ÖH	95898	121410	171500	67684	200000	40925	20000	717419

Tabell 5: Beviljade summor 2002–2008 (e)

Tabell 5 visar, att Kulturfonden är och har varit en viktig finansiär för fortbildningscentralerna. Vissa år har finansieringen tydligen överskridit den som Utbildningsstyrelsen står för.

Medelvärdet av Kulturfondens finansiering under tidsperioden 2002–2008 framgår av följande tabell, där också medelvärdet ställs i relation till den förverkligade budgeten för år 2007:

	MV. 2002–08	% AV BUDG. 2007
PALMENIA	4509	5,4
SSKH	17629	8,8
ÅA	93250	3,8
ÖH	102488	7,0

Tabell 6: Medelvärdet av beviljade summor 2002–2008 samt medelvärdet i procent av budgeten 2007

För innehållsanalys av ansökningarna användes kriterierna behovsanalys, målgrupp, efterfrågan, förväntat resultat, väldefinierad verksamhet, nätverk och delad budget. Då Svenska kulturfondens allmänna anvisningar för stipendie- och bidragsökande innehåller betydligt allmännare kriterier (ändamål för ansökan, verksamhets- eller projektplanens trovärdighet och att budgeten är realistisk) avsedda för också andra sökande än fortbildningscentralerna, kan man inte vänta sig att i ansökningarna finna direkta hänvisningar till de skarpare kriterierna, varför en noggrann genomläsning av ansökningarna och en betydande tolkningsinsats behövs. Detta betyder självfallet också, att tolkningarna kan behäftas av en viss subjektivitet. En beskrivning av kriterierna och tillämpningen är därför av nöden:

- * **BEHOVSANALYS:** Enligt utredningar av statliga myndigheter, arbetsmarknadsorganisationer eller dylikt finns det ett kompetensunderskott som ifrågasarande utbildning eller verksamhet bidrar till att reducera. Också andra besläktade objektiva utredningar kan komma i fråga. Eftersom direkta hänvisningar till utredningar är ytterligt sällsynta, har en ultraliberal tolkning tillämpats så att blotta nämmandet av behov räcker. Antagandet är att sökande har kunskap om behovet men inte ansett en närmare motivering motiverad.
- * **MÅLGRUPP:** Målgruppen för verksamheten är väldefinierad. Också här har tolkningen varit frisinnad så att t.ex. målgrupper av typen "alla som är intresserade av x" eller "alla invånare i region Y" har godkänts, trots att operationaliseringen av exempelvis marknadsföringen för sådana målgrupper kan vara problematisk.
- * **EFTERFRÅGAN:** Efterfrågan kan tolkas som ett subjektivt upplevt behov, som inte nödvändigtvis motsvarar ett objektiva behov. Det kan finnas en stor efterfrågan,

trots att ministeriella planerare anser att arbetsmarknaderna är mättade och det objektiva behovet därmed är minimalt (klassiska exempel är kulturämnena vid högskolorna). Å andra sidan kan det finnas ett stort objektiva behov (brist på arbetskraft), trots att efterfrågan på motsvarande utbildning är låg (exempel: lärarutbildning i matematisk-naturvetenskapliga discipliner). Som tillräckliga tecken på efterfrågan har tagits sökandes omnämnande att potentiella kunder hört sig för beträffande ifrågavarande projekt.

- * **FÖRVÄNTAT RESULTAT** kan vara en mätbar kompetensökning (t.ex. omnämnande av formell behörighet som kunderna får), dokumentering i någon form (tryckverk, programvara) eller dylikt.
- * **VÄLDEFINIERAD VERKSAMHET** innebär att åtminstone någon av frågorna när, var, hur, med vilka (lärar)resurser får ett svar.
- * **NÄTVERK**: Om sökande förverkligar sitt projekt tillsammans med andra aktörer, anses ett nätverk finnas. Det räcker dock inte med att man anställer specialister från andra institutioner, om inte samverkan finns på institutionell nivå.
- * **DELAD BUDGET** innebär att Svenska kulturfonden inte är ensam finansiär.

Samtliga kriterier tolkas som tvåvärda: de beskrivna egenskaperna finns eller är frånvarande.

Innehållsanalysen gällde de berörda fortbildningscentralernas ansökningar 2005–2008. En uppdelning av ansökningarna enligt de givna kriterierna för de två grupperna B (ansökan beviljad) och IB (ansökan inte beviljad) ges i följande diagram:

ANSÖKNINGSKRITERIER (ALLA ANSÖKNINGAR)

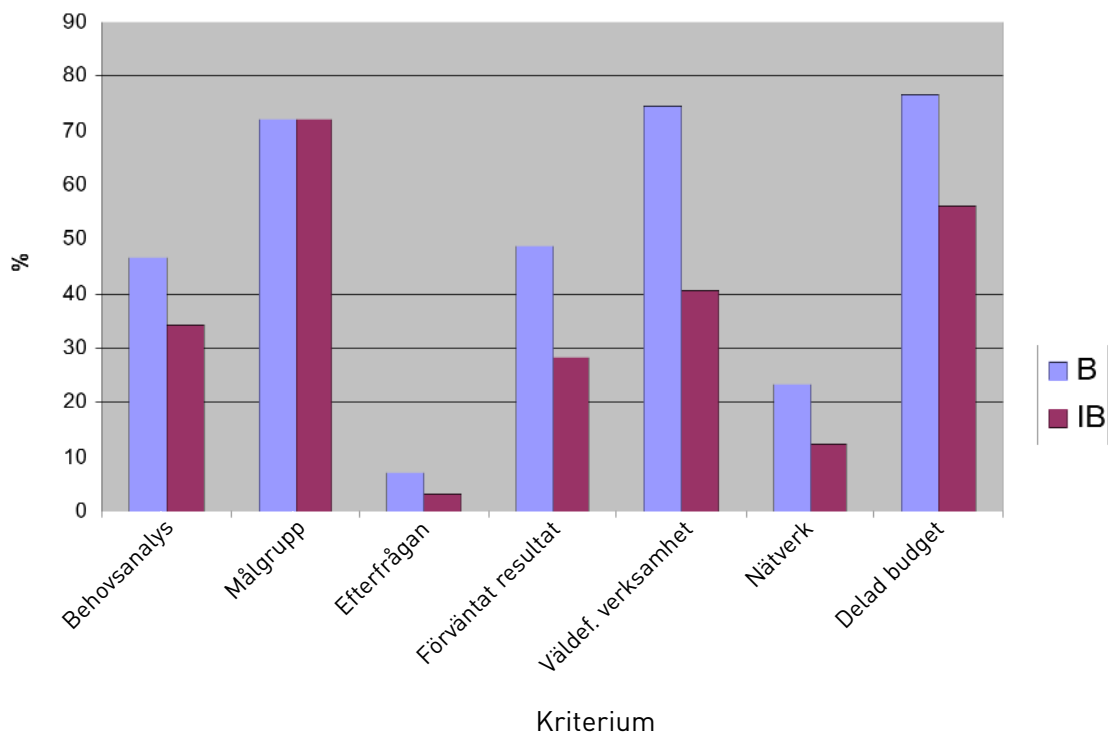

Diagram 1: Ansökningskriterierna för beviljade och icke-beviljade bidrag

Som av diagrammet framgår, är skillnaden tydlig mellan de två grupperna B och IB beträffande behovsanalys, förväntat resultat, väldefinierad verksamhet, nätverk och delad budget. Också skillnaden i efterfrågan är märkbar, men knappast statistiskt signifikant på grund av de låga frekvenserna. Om kriterierna hade varit strängare tolkade, hade skillnaderna i vissa fall blivit ännu större.

Eftersom det är att vänta, att ansökningarna är desto noggrannare utarbetade ju större den ansökta summan är, gjordes ovanstående analys också för de ansökningar, som gällde minst 20.000 euro. Resultatet tycks motsvara förväntningarna:

ANSÖKNINGSKRITERIER (ANSÖKNINGAR, MINST 20000 EURO)

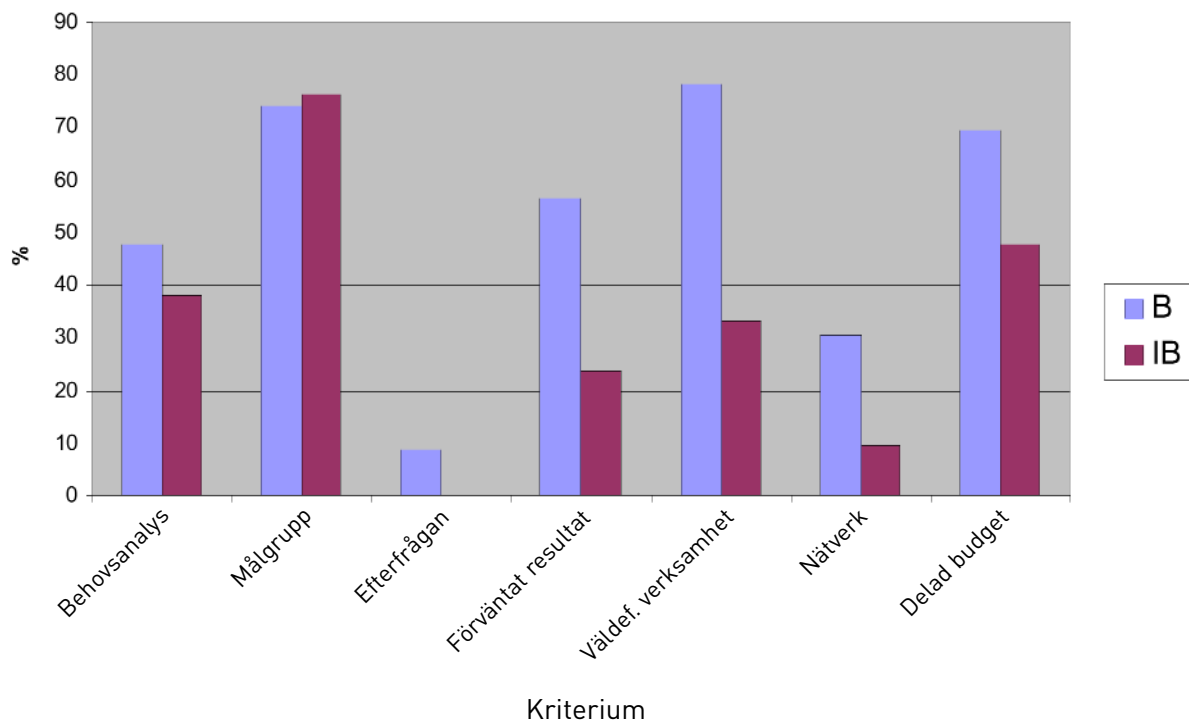

Diagram 2: Ansökningskriterierna för beviljade och icke-beviljade bidrag (minst 20.000 e)

Skillnaderna i fråga om ett par viktiga kriterier har ytterligare vuxit, och överlag uppfylls kriterierna bättre. Sammanfattningsvis kan konstateras, att de ansökningar som blivit godkända i snitt är mera artikulera och att ansvaret för genomförandet av motsvarande projekt ligger på en bredare bas. Självfallet är det många andra faktorer som påverkar utfallet, t.ex. huruvida ansökan gäller ett projekt som tydligt kan hänföras till arrangörens/fortbildningscentralens verksamhetsområde eller Kulturfondens intresseområde och hur marknadsläget för övrigt ser ut. I vissa fall kan det sålunda förefalla oklart, om en ansökan egentligen hänför sig till fortbildningscentralens kärnuppgifter eller bättre skulle lämpa sig för det fria bildningsarbetet.

Innehållet i de projekt som ansökningarna gällde har klassificerats i kategorierna pedagogik och didaktik (inkluderar handledning), modersmålet (svenska), övrig ämnesutbildning (för lärare), IKT, hållbar utveckling, regional utveckling, företagsamhet, ledarskap samt övrigt/ospecificerat, vilken också innehåller alla fall där flera innehållskategorier samsas om utrymmet.

INNEHÅLL

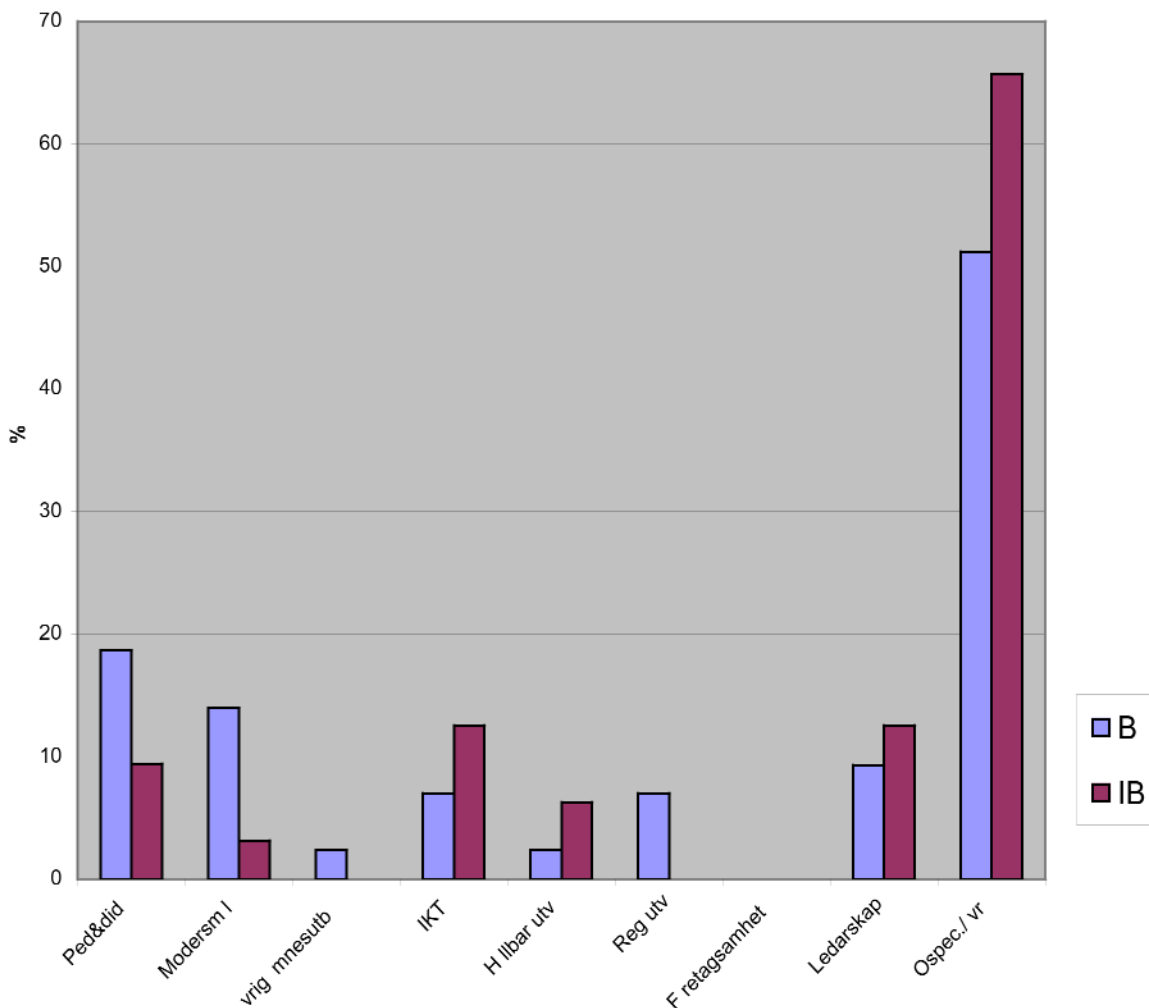

Diagram 3: Innehåll

Det är inte lätt att skönja signifikanta skillnader mellan de två ansökningsgrupperna B (beviljade) och IB (icke beviljade) i fråga om innehållet utom att beviljade ansökningar har innehållet klarare definierat än de övriga. En väl fokuserad lärarfortbildning kan eventuellt ses öka sannolikheten för Kulturfondens godkännande, men den stora andelen ansökningar i den sista kategorin gör bilden oklar. Några ansökningar i den nämnda kategorin är formulerade så att det inte är möjligt att få en entydig uppfattning om innehållet, och i några fall kombineras detta med min-

dre väldefinierad verksamhet och oklart förväntat resultat. I många fall är det dock fråga om en i och för sig välmotiverad multidisciplinär verksamhet. Anmärkningsvärt är, att det inte finns renodlade företagsamhetsutbildningar eller projekt bland de undersökta; i Svenska kulturfondens verksamhetsplan för år 2008 anges två särskilda tyngdpunktsområden inom utbildningen, nämligen det svenska språket samt entreprenörskap och företagsamhet. Fortbildningscentralerna har nog företagsamhet på sitt program, men Kulturfondens stöd har tydligen inte behövts för förverkligandet.

En analys av målgrupperna för de projekt ansökningarna ger vid handen att fördelningen är mycket klar. Enligt uppdelningen lärare, representanter för andra professioner, övriga och ingen målgrupp överhuvudtaget blir fördelningen följande:

MÅLGRUPP

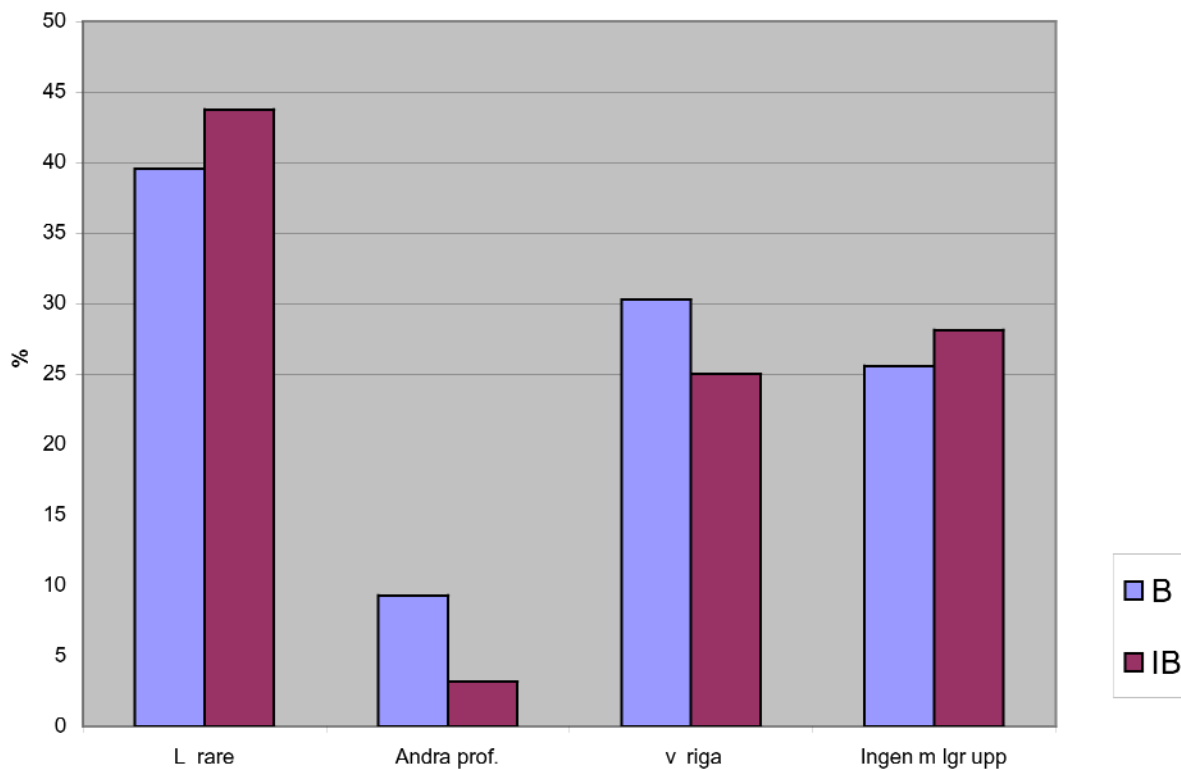

Diagram 4: Målgrupp

Lärarna (inklusive rektorerna) utgör den överlägset största målgruppen, i synnerhet med beaktande av att kategorin övriga innehåller ett antal disparata delgrupper. De behandlade ansökningarna representerar visserligen bara en del av fortbildningscentralernas utbud, men samplet förefaller att vara ganska representativt när det gäller denna aspekt.

2.3 Fortbildningscentralernas roll i Svenskfinland

Universitetens fortbildningscentraler har överhuvudtaget en betydande variation i sitt utbud. Enligt uppgifter som finns på centralernas hemsidor har t.ex. Palmenia i sitt finskspråkiga utbud mycket som hänför sig till regional utveckling, och det finns mera fortbildning för andra yrkeskategorier än för lärare. Lärarfortbildningens andel är bara c:a 10 %, medan motsvarande tal för Palmenias svenskspråkiga utbud är c:a 90 %. Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi riktar c:a två tredjedelar av sin fortbildning till lärare, medan Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola förutom några seminarier har enbart fortbildning för lärare. Med beaktande av att Åbo Akademi förutom den pedagogiska fakulteten också har sin samhälls- och vårdvetenskapliga fakultet i Vasa är det anmärkningsvärt, att vuxenutbildning inom denna fakultets områden inte tycks arrangeras av Fortbildningscentralen.

De svenska fortbildningscentralernas verksamhet är således ovanligt lärarorienterad. Den regionala fördelningen leder till att konkurrensen inte nödvändigtvis gör sig påmind, trots att utbudet delvis sammanfaller för centralerna. I själva verket nedtonades konkurrensaspekten vid intervjuerna med fortbildningscentralernas representanter. Den enda kritiska anmärkning som kunde registreras rörde inte konkurrensen som sådan, utan den eventuella snedvridande verkan på konkurrensen som Svenska kulturfondens stöd till bara en av flera konkurrerande kurser kunde ha i form av en prisdifferential. Fortbildningscentralerna betonade i många sammanhang att konkurrensutsättningen är ett normalt drag i deras verksamhet, vilket bör beaktas vid en eventuell omstrukturering av Kulturfondens stöd.

Trots den principiella öppenheten för konkurrens kunde man i synnerhet i Helsingfors lägga märke till en uttalad försiktighet i fråga om lärarfortbildning på det rent didaktiska området. Motiveringen var, att Åbo Akademis uppdrag inbegriper all svensk lärarutbildning. Det är därför skäl att analysera de författningar, som styr den svenska lärarutbildningen.

Enligt universitetslagens 7 § föreskrivs genom förordning av statsrådet om exa-

mina som kan avläggas vid universiteten, målen för examina, studiernas uppläggning och andra grunder för studierna samt vilka examina som kan avläggas vid de olika universiteten. Av detta följer, att grundutbildning som leder till lärarkompetens kan finnas bara på de universitet som statsrådet bestämmer, och för den svenska lärarfortbildningens del betyder detta Åbo Akademi. För fortbildningscentralernas normala verksamhet finns inte motsvarande restriktioner. Universitetslagens 4 § säger visserligen, att universiteten skall eftersträva inbördes samarbete så att det råder en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan dem, men a priori är det svårt att tillämpa denna princip på fortbildningen. Utgångspunkten är alltså, att det inte finns hinder för konkurrens inom lärarfortbildningen, så länge denna inte är organiserad som ett utbildningsprogram i universitetslagens betydelse.

Fortbildning för lärare ordnas också av Utbildningsstyrelsen, men av dess stora utbud (ett hundratal kurser per läsår) är endast c:a fem procent svenskspråkigt. Detta kompenseras av att UBS bekostar en ansevärd del av den lärarfortbildning de svenska fortbildningscentralerna anordnar, år 2008 står c:a 337.000 euro till förfogande för detta ändamål (av totalt c:a 10 miljoner euro som i statsbudgeten avdelats för lärarfortbildning). I huvudstadsregionen är Palmenias svenska lärarfortbildningsutbud betydligt mera omfattande än det finska, i Åboregionen förefaller ÅA ha en betydligt mera omfattande lärarfortbildningsverksamhet än Åbo universitet och i Vasaregionen tycks åtminstone lokalt arrangerad finsk lärarfortbildning på universitetsnivå saknas. Av Utbildningsstyrelsens finska lärarfortbildning är en del utlokaliserad, fastän en stor del arrangeras i Helsingfors. Tack vare den regionala koncentrationen får den svenska lärarfortbildningen en god täckningsgrad trots att resurserna i sin helhet är små jämförda med vad den finska lärarfortbildningen förmår uppvisa.

Om den svenska minoriteten ska klara av att hålla sig framme i arbetslivets och samhällets snabba förändringar, måste den svenska utbildningssektorn som ger de grundläggande färdigheterna hållas i topptrim. En viktig förutsättning är självfallet att lärarna kontinuerligt utvecklar sitt kunnande. Till all lycka är myndigheternas insatser i lärarfortbildningen (med fortbildningscentralerna som viktiga instrument för utbildningens genomförande) väl genomtänkta. Exempelvis reagerade Utbildningsstyrelsen snabbt då skolornas krishantering blev aktuell och information sattes också ut på webben. Krishanteringsfrågan är också ett gott exempel på att dialogen mellan fortbildningscentralerna och myndigheterna kunde intensifieras. Då akuta problem uppstår i skolvärlden är det klart att Utbildningsstyrelsen

enligt sitt generella utvecklingsmandat ingriper, och om andra parter reagerar genom att planera vidlyftiga åtgärder borde en rutinåtgärd vara att ta kontakt med UBS för att undvika dubbleringar.

Om AKKU-ledningsgruppens förslag genomförs blir myndigheternas handlande ännu effektivare och inte minst borde finansieringsbasen bli bredare. Självfallet gäller det att hålla upp ögonen för eventuella svenska särproblem.

Dagens samhälls- och arbetsliv ställer höga krav också på övriga yrkesgruppers kvalifikationsutveckling, och identifieringen av de svenska dimensionerna i denna utveckling vore en viktig uppgift, som inte helt kan överlätas åt fortbildningscentralerna, utan också bör intressera instanser som bär ansvar för de övergripande minoritetsstrategierna. Fortbildningscentralerna kunde dock ha en mycket större roll i strategiskt viktiga grupperns kompetensutveckling på svenska än vad nu är fallet.

Alla fortbildningscentraler i denna undersökning betonade, att utbudet anpassas till efterfrågan. Alla kände också till de nationella kartläggningar (t.ex. Työvoima 2025, Utvecklingsplanen 2007–2012), där arbetskrafts- och utbildningsbehoven prognostiseras. Ingen hade dock på basen av dessa uppgjort egna, regionalt och lokalt samt språkligt anpassade planer på längre sikt. Enligt ett utlåtande arbetar fortbildningscentralerna i ”snabba ryck”, varför de omedelbara behoven överväger. I fråga om akuta behov betonades den ”fingertoppskänsla” som projektcheferna utvecklat i samspel med det omgivande arbetslivet. Den avsevärda kunskap som på detta sätt ackumulerats i organisationerna finns dock inte i artikulerad och samlad form, som skulle kunna stöda centralerna ledning i planeringen. Enligt undervisningsministeriets publikation ”En utredning av hur utbildnings- och kompetensbehoven har utvecklats samt prognostiseringens tillstånd och utvecklingsbehov” (titeln översatt) sker både den kvantitativa och kvalitativa prognostiseringen inom utbildningsförvaltningen alltför projektartat och periodvis. Den arbetsgrupp som producerat rapporten föreslår att verksamheten ställs på en kontinuerlig bog och att högskolorna bör organisera prognostisering av utbildnings- och kvalifikationsbehov som en normal del av sin verksamhet samt förbättra sina prognostiseringsfärdigheter. Inom högskolorna är fortbildningscentralerna de enheter, som har de kanske bästa kontaktytorna till det övriga samhällslivet och som därför borde måna sig mera om att skapa en framtidsbild. Framsynen borde också ta fasta på följder av pågående stora strukturreformer (såsom kommunreformen) för den svenska verksamheten i allmänhet och fortbildningscentralernas verksamhet i synnerhet. På

detta sätt skulle uppgörandet av långsiktiga, trovärdiga strategier för fortbildningen underlättas.

Om utbildningsanordnarna får en lagstadgad förpliktelse att arrangera regelbunden fortbildning för lärarna kommer fortbildningsmarknaderna att växa, men fortbildningscentralernas marknadsandelar är inte alls garanterade. Detta beror bl.a. på att Utbildningsstyrelsen inte finansierar utbildningsprojekt som gäller personalen i en enskild kommun eller samkommun. När de större kommunerna och samkommunerna ställs inför uppgiften att organisera fortbildning för sina lärare kommer sannolikt kommunernas egna behov att väga betydligt tyngre än hittills, och om skräddarsydd utbildning för en kommun eller samkommun krävs kommer fortbildningscentralerna i en eventuell konkurrensutsättning inte att ha ett bättre utgångsläge än övriga utbildningsproducenter (inklusive kommunerna själva). En öppen fråga är, om fortbildningscentralerna har en sådan lyhördhet för kommunernas behov och förväntningar att en smidig anpassning av utbudet blir möjlig vid växande efterfrågan. De skillnader mellan fortbildningscentralernas stipendieutfall som kan observeras i bilaga 3 torde åtminstone delvis kunna återföras på centralernas olika förhållningssätt till kommunerna.

3. Svenska kulturfonden

SVENSKA KULTURFONDENS HAR (enligt gåvobrev daterat 30.12 1908) av Svenska folkpartiets centralstyrelse överlåtits till Svenska litteratursällskapet i Finland rf. Svenska litteratursällskapets roll begränsar sig till förvaltandet av Kulturfondens kapital.

3.1 Styrdokument för Svenska kulturfonden

Svenska folkpartiets partistyrelse har år 2006 reviderat reglementet för Svenska kulturfonden. Enligt ovannämnda gåvobrev ställs räntemedlen från Kulturfonden årligen till ”Svenska folkpartiets centralstyrelsens förfogande” (alltså den nuvarande partistyrelsens) att nyttjas för främjandet av den svenska undervisningen och andra svenska kulturuppgifter i Finland. I reglementets andra paragraf har undervisningens dominerande roll i ovan citerade mission dämpats ned:

Svenska kulturfonden fullgör sin uppgift genom att stöda sammanslutningar och institutioner på kulturområdet, konstnärlig, litterär och vetenskaplig verksamhet, svensk undervisning och bildning samt andra allmänna ändamål som betjänar ett svenskt kulturintresse. Kulturfonden kan även ta initiativ, medverka i samt informera om det finlandssvenska kulturarbetet.

Enligt reglementet kan Svenska kulturfondens styrelse och delegation tolkas som partiorgan, vilket framgår av 4 §, där organisationen beskrivs:

Kulturfondens angelägenheter, till den del dessa inte enligt detta reglemente ankommer på andra organ inom Svenska folkpartiet, handhas av en styrelse och en kulturdelegation samt av de regionala fondernas styrelser. Kulturfonden upprätthåller ett kansli.

Styrelsen och kulturdelegationen tillsätts av Svenska folkpartiets partistyreelse. Styrelsen skall hålla partistyrelsen och kulturdelegationen informerade om sin verksamhet, kulturdelegationen bör årligen till partistyrelsen avge berättelse över Kulturfondens verksamhet samt bokslut för föregående kalenderår.

Reglementet innehåller den sedvanliga informationen om de olika organens uppgifter och befogenheter. Bl.a. är det kulturdelegationen som årligen godkänner verksamhetsplan och budget för Kulturfonden efter att partistyrelsen informerats.

3.2 Svenska kulturfondens strategi

Kulturfonden har inte något renodlat strategidokument, men under de senaste åren har verksamhetsplanen innehållit tydliga och ganska stabila strategiska element. Tyngdpunktsområden för utdelningsverksamheten är enligt de handlingslinjer som finns i verksamhetsplanen 2008 det svenska språket, konst och kultur, utbildning, förenings- och organisationslivet, medier, svenska rum samt internationella kontakter.

För utdelningsverksamheten räcker den omsorgsfullt utarbetade verksamhetsplanen väl, men en renodlad strategi skulle erbjuda många fördelar. En flerårig strategi skulle ge en signal om kontinuiteten i verksamheten, vilket inte skulle hindra en normal uppdatering av strategin, som gärna kunde presenteras i början av varje verksamhetsplan. Ett synliggörande av de bärande elementen i strategin skulle sannolikt också stöda ett kontinuerligt fördjupningsarbete. Också uppgörandet av specialstrategier eller handlingsplaner för viktiga områden skulle få en klar utgångspunkt.

Ett närmare studium av handlingslinjen utbildning i verksamhetsplanen för år 2008 visar att den innehåller element på olika abstraktionsnivåer. En del representerar ställningstaganden till den nationella (svenska) utbildningspolitiken såsom följande:

För att eleverna fortsättningsvis skall få en jämlik och högklassig undervisning krävs nytänkande. Samarbete över kommungränserna bör intensifieras och flerformsundervisning bör fortsättningsvis utvecklas. I dimensioneringen av elevströmmarna till gymnasiet och den grundläggande yrkesutbildningen måste de regionala behoven beaktas samtidigt som det är viktigt att också granska hela andra stadiet ur ett finlands-svenskt perspektiv. Även konsekvenserna för det svenska högskolenätet måste beaktas.

En annan del kan klassificeras såsom hörande till Kulturfondens egen utdelningsstrategi:

Two särskilda tyngdpunktsområden inom utbildningen är det svenska språket samt entreprenörskap och företagsamhet.

En tredje del upptar rätt så praktiska utdelningsregler (om också följande exempel tvivelsutan innehåller också principiella dimensioner):

Fonden ställer inte upp som finansör för den lagstadgade utbildningen.

Slutligen räknas också en del pågående projekt upp.

Ett sätt att strukturera fondens strategi vore att utgå från en allfinlandssvensk vision och strategi för utbildning. Om en stark gemensam helhetsvision och -strategi skulle finnas, vore det lättare att lägga upp planer för fondens satsningar på utbildning. Tyvärr kan man inte säga att enighet skulle ha uppnåtts i alla stora finlandssvenska utbildningsfrågor, ännu mindre finns det en delad vision och strategi. Kulturfonden kunde därför med fördel inlemma en övergripande analys av de från svensk synpunkt önskvärda strategiska målen för utbildningspolitiken i sitt strategiarbete.

Till en del har detta redan gjorts i verksamhetsplanen, som ovan visats. Det kan invändas att Kulturfonden inte har mandat att besluta om allmängiltiga strategiska mål. Formellt sett är saken naturligtvis så, och i synnerhet om Kulturfonden skulle skriva målformuleringar som står i motsättning till ägarens och referensgruppernas tankesätt vore situationen en aning originell och i längden ohållbar. Kulturfondens initiativrätt ger dock ett vidsträckt mandat gentemot Svenska folkpartiets parti-styrelse att inkomma med förslag. Nu finns det på visst sätt ett ideologivacuum i den finlandssvenska utbildningspolitiken, som vilken instans som helst kan bidra till att fylla med goda förslag, och i synnerhet de instanser som besitter erfarenhet av och kunskaper om utbildningssystemet; Kulturfondens initiativrätt kan här komma till god användning. Resultaten av en öppen, sakkunnig brainstorming kan leda till formulering av officiella mål, om de beslutande politiska organen så vill.

Som ett exempel på målsättningar som kunde delas av alla finlandssvenskar kan man ta Kulturfondens mål ”att utveckla kunnande, kompetens och kreativitet bland finlandssvenskar”. T.ex. kompetens kan utvecklas obegränsat och på ett otal

områden; en strategi bör ange medlen för att uppnå målet, och då måste man också precisera avgränsningar på grund av att resurserna alltid är begränsade. Frågan blir då, vilket slags kompetens som är strategiskt viktig för just den finlandssvenska sfären. Det kan tyckas, att denna fråga redan blivit uttömmande behandlad av myndigheterna i och med att Utbildningsstyrelsen producerat en prognos, Yrke 2020, som tycks ge svaret på var de svenska utbildningssatsningarna ska sättas in. Naturligtvis är det inte ändamålsenligt att upprepa detta arbete, men som alla dylika i och för sig duktigt utförda aritmetiska beräkningar är också Yrke 2020 statistisk i den meningen, att den mycket förenklat uttryckt utgår från att status quo i fråga om serviceutbudet skall bevaras. Självfallet är det viktigt att garantera att den svenska minoriteten ska få god service på sitt modersmål, men i ett strategiarbete kan man ställa sig ännu ambitiösare mål, t.ex. hur utbildningen ska utvecklas för att den finlandssvenska närvaron inom alla viktiga samhällssektorer ska säkerställas. Prognos och mål är inte samma sak.

Redan de kvantitativa metoderna i Yrke 2020 visar, att finlandssvenskarna är en bristvara inom teknik och kommunikation. Att kvalitativa överväganden också kan vara viktiga, kan en liten exkurs till den humanistiska forskningen ge besked om. Inom Helsingfors universitet bedrivs ett forskningsprojekt, Eliterna och samhällets förändring, där t.ex. det senaste tillskottet, en doktorsavhandling av Jaana Gluschkoff inom historieämnet visar hur ståndssamhällets eliter överlevde ståndssamhällets transformation till ett medborgarsamhälle genom en förändringsanpassad (naturligtvis inte explicerad) strategi, där det vidsträckta, också internationella nätverket var ett bärande element. Det är att göra ett djärvt tankesprång att tillämpa dessa resultat på minoritetspolitiken om man hävdar att finlandssvenskarna borde bemanna tillräckligt många noder i det sociala nätverket för att vara säkra på svenskhetens fortbestånd och fortsatta välfärd (och för undvikande av missuppfattningar bör man kraftigt betona, att den svenska minoriteten inte härmed utpekas som en elit som är ute efter ooberättigade förmåner). A priori verkar det inte osannolikt att så kunde vara fallet, och utan tvivel finns det relevant minoritetsforskning inom sociologin också i Finland. Exempelvis tycks det svenska nätverket inom undervisningsministeriet och den svenska enheten vid Utbildningsstyrelsen ha garanterat ett väsentligt bättre beaktande av svenska frågor än vissa ministeriers organisation. Naturligtvis är det den politiska ledningen som formellt svarar för detta, men tjänstemannaberedningen spelar också en stor roll.

Med dessa resonemang är det naturligtvis inte meningen att hävda, att utbild-

ningspolitiken ensam kan lösa influensproblemen; det är t.ex. klart att nyckelpositionerna inom statsförvaltningen fylls enligt maktpolitiska kriterier. När de politiska konjunkturerna är lämpliga borde man dock också kunna skjuta fram svenska kandidater, och detta förutsätter att det finns en pool av välutbildade och rätt utbildade finlandssvenskar. Också denna koppling till utbildningspolitiken är naturligtvis svår att omsätta i konkreta åtgärder i utbildningen och kanske framför allt i fortbildningen, men avsikten är att visa att en svensk utbildningsstrategi inte bara kan bygga på statistik utan också på (politisk) vilja.

Ett strategibygge för Kulturfonden skulle också kunna inbegripa en specialstrategi för stöd av fortbildningscentralerna.

3.3 Svenska kulturfondens utdelningspolicy

Svenska kulturfondens handlingslinjer och bedömningsprinciper styr utdelningsbesluten och verksamhetsplanen upptar också både allmänna bedömningsprinciper och specifika principer för olika former av stipendier och understöd. De allmänna principerna är relativt koncisa:

I bedömningen av alla ansökningar till Kulturfonden fäster vi särskild vikt vid ansökans ändamål, verksamhets- eller projektplanens trovärdighet och att budgeten är realistisk. Ansökan ska vara omsorgsfullt gjord och inlämnad inom utsatt tid.

Regionöverskridande satsningar och nätverksprojekt och projekt med flera finansärer prioriteras. Ansökningar för fleråriga projekt behandlas som en projekthelhet, även om utbetalningar kan ske under flera år. Egentliga karensregler tillämpas inte, men tidigare stipendier och understöd beaktas i bedömningen. Fonden stöder som regel inte kommunala eller statliga inrättningar.

De specifika principer som är speciellt relevanta i detta sammanhang är följande:

EU-PROJEKT:

- * Kulturfonden kan bevilja stöd för egenfinansieringsandelar i EU-projekt inom fondens verksamhetsområden.
- * I de fall organisationer har problem med sin likviditet under långvariga EU-projekt kan fonden bevilja räntestöd enligt överenskommelse.

OFFENTLIGA SEKTORN:

- * Fonden stöder inte verksamhet som hör till den offentliga sektorns lagstadgade skyldigheter.
- * Fonden kan överväga partnerskap med den offentliga sektorn, när detta bidrar till att angelägna projekt ges högre prioritet eller säkerställer att projektet förverkligas.
- * Fonden kan stöda pilotprojekt och ge initialstöd till offentliga projekt särskilt om det offentliga i sin tur förbinder sig att svara för verksamhetens långsiktiga drift.
- * Fonden deltar inte i regional- och näringspolitiska projekt.

RESESTIPENDIER:

- * För kulturarbetare, konstutövare, journalister och personal inom utbildningssektorn och barn- och ungdomssektorn.
- * Beviljas för resor till kurser, seminarier eller för kortare studieresor med anknytning till sökandens yrke och aktuella arbetsuppgifter.
- * Beviljas inte för lärares resor i samband med planeringen av vänskole- eller utbytesverksamhet eller andra planeringsresor som relaterar till undervisningen.
- * Beviljas inte för forskning, studier eller längre fortbildningshelheter.
- * Högst ett resestipendium beviljas per person och år.
- * Antalet resestipendier till särskilt populära evenemang är begränsat.
- * Personer som deltar i projekt som fonden finansierar beviljas inte resestipendium som gäller samma projekt.
- * Resestipendium beviljas inte för deltagande i kurser och seminarier för vilka arrangörerna fått stöd av fonden.
- * Stipendiets storlek är max. 1 500 e för enskilda och max. 3 000 e för grupper.
- * Ansökan görs på nätet och kan lämnas in under hela året.
- * Efter resans slut krävs en redovisning över hur stipendiet har använts.

Överhuvudtaget innehåller de specifika bedömningskriterierna stoff på olika nivåer. Exempelvis täcker rubrikerna ”Anskaffningar”, ”EU-projekt” och ”Offentliga sektorn” rätt så generella principer, medan flertalet av principerna berör enskilda projekt eller projektarter och därmed i vissa fall specifika mottagarkategorier.

För jämförelsens skull kan här nämnas, att Utbildningsstyrelsen har mycket detaljerade beviljningsprinciper gällande stöd för fortbildningsprojekt med undervisningspersonal som målgrupp. Här räknas bara rubrikerna upp:

1. Utbildningens tillgänglighet och jämlikhet
2. Övergripande utveckling av arbetsgemenskapen
3. Systematiken i utbildningen
4. Innehållet aktuellt
5. De metoder som används i utbildningen
6. Säkerställande av utbildningens kvalitet.

Redan på grund av att Svenska kulturfonden inte är en myndighet går dessa principer naturligtvis inte som sådana att överföra till fondens verksamhet, men systematiken och grundligheten är efterföljansvärd.

3.4 Uppföljningen av utdelningsbesluten

Svenska kulturfonden har en redovisningsblankett, som stipendie- och stödmottagarna förväntas returnera efter avslutat projekt. Förutom registeruppgifter upptar blanketten, som ryms på ett ark, följande rubriker med förklaringar:

- * Ändamål enligt Kulturfondens beslut
- * Beviljat belopp
- * Redogörelse för bidragets användning (bifoga vid behov bilaga över ekonomiskt resultat för genomförda projekt, utgifter för resor, material, levnadsomkostnader och andra utgifter)
- * Bidrag för samma ändamål från andra instanser
- * Synpunkter på bidragets betydelse för genomförandet av projekt, verksamhet, konstnärligt, kulturellt och vetenskapligt arbete
- * Ytterligare kommentarer.

Enligt det sampel omfattande ett år som undersökts (och där också andra mottagare än fortbildningscentralerna är representerade) är variationen i redovisningarnas detaljrikedom betydande. I vissa fall finns omfattande berättelser med riklig fotoillustration, i andra bara några ord. Den ekonomiska redovisningen har i allmänhet skötts väl.

Av de fyra punkter i ovanstående lista som inte innehåller information som Kulturfonden redan äger är två rätt så öppna frågor. Synpunkterna på bidragets

betydelse är stereotypa, och utöver det kommer det också in synpunkter på den allmänna betydelsen av ifrågavarande projekt. Ytterligare kommentarer förekommer sällan. Det kunde vara skäl att ställa högst en öppen fråga.

Fortbildningscentralerna med sina väletablerade administrativa rutiner kunde rimligen förutsättas ge uppgifter om projektens ekonomiska resultat enligt detaljerade anvisningar (specificerad uppdelning av inkomster och utgifter). Detta gäller för samfund i allmänhet. Också projektens resultat vore det skäl att få upplysningar om. Numeriska indikatorer såsom deltagarantalet i utbildningar kunde vara obligatoriska. En liten utvärdering av projektens resultat (såväl ekonomiska som andra) jämfört med uppsatta mål skulle också stöda bidragsmottagarnas egen planering.

För framtida utvärderingar skulle det vara bra att integrera all redovisningsinformation i Kulturfondens databas på ett sätt som skulle stöda en rutinmässig körning av bl.a. statistiska analyser.

4. Synpunkter på fortbildningscentralernas samarbete med Svenska kulturfonden

4.1 Fortbildningscentralernas syn på samarbetet

Överlag såg fortbildningscentralerna positivt på samarbetet med Kulturfonden. En typisk respons var följande bedömning av Kulturfondens verksamhet:

Kulturfonden har haft en beredskap att flexibelt kunna reagera på behov inom den finlandssvenska utbildningssektorn. Kulturfondens stöd har vidare kunnat bidra till mer specifika satsningar på mindre grupper och utbildningsområden. Kulturfondens stöd har också inneburit möjlighet att stöda regional utveckling med särskild hänsyn till den svenskspråkiga befolkningens behov.

Också kontakten med Kulturfondens personal fick tack:

Lätt att ta kontakt, få information, komma med tilläggsinformation. Kulturfondens tjänstemän ger god service.

Ansökningsrutinerna ansågs vara tillfredsställande, rapporteringsförfarandet ändamålsenligt. Ett önskemål ställdes om elektronisk utvärdering och rapportering och en respondent önskade, att rapporteringen i framtiden inte skulle bli mera krävande.

Utvecklingsförslag gällande Svenska kulturfondens rutiner framställdes också. Tiden mellan inlämnad ansökan och svar ansågs vara alltför lång. En respondent framhöll följande:

Inför inbrytningar på nya områden och gällande helheter som planeras fortgå flera år (exempelvis 2–3 år) skulle Fortbildningscentralen önska bättre möjligheter till förhandlingar om bidrag för en längre period än 1 år.

De facto har Kulturfonden i några fall beslutat om fleråriga bidrag och denna möjlighet finns också nämnd i verksamhetsplanen. Budgetrutiner finns också för förfarandet men kanske ovanstående synpunkt kan hänföras till den enhälliga åsikt som fortbildningscentralerna framförde, nämligen att regelbundna sammanträffanden mellan Svenska kulturfonden och fortbildningscentralerna borde arrangeras och interaktionen också för övrigt kunde intensifieras.

4.2 Utvecklingen av samarbetet mellan Kulturfonden och fortbildningscentralerna: en sammanfattning med rekommendationer

Också om fortbildningscentralerna var nöjda med Kulturfondens välfungerande rutiner för informationsspridning om bidrag och stipendier finns det utrymme för utveckling när det gäller att synliggöra Kulturfondens tyngdpunktsområden inom utbildning. Detta framgår bl.a. av den svaga koppling som bidragsansökningarna ibland har till Kulturfondens målsättning; utslagsgivande för ansökan syns ofta vara finansieringsbehovet, inte ändamålet. Följande förslag gäller också för stöd till andra utbildningsprojekt än fortbildningscentralernas, ty eftersom utdelningen till fortbildningscentralerna utgör bara c:a en procent av Kulturfondens bidragsutdelning kan satsningarna i annat fall anses vara oproportionerligt stora.

KF1: Kulturfonden utarbetar en flerårig helhetsstrategi för sitt stöd till utbildningen. En komponent i strategin berör fortbildningscentralernas arbete, och i utarbetandet av denna del kan fortbildningscentralerna med fördel delta.

Som bakgrundsmaterial för strategin krävs en vision av det framtida finlandssvenska utbildningslandskapet. Som tidigare påpekats finns det goda kartläggningar av det arbetskraftsrelaterade utbildningsbehovet, men däremot uppenbarligen inte av utbildningsutmaningar relaterade till finlandssvensk minoritetspolitik i vidare bemärkelse. Svenska kulturfondens egna slutsatser av kartläggningarna är den viktigaste delen av visionen. Det finns några finlandssvenska universitetsenheter, som potentiellt har kapacitet för relevant uppdragsforskning.

KF2: Svenska kulturfonden skapar sig en framsyn gällande finlandssvenska utbildningsutmaningar genom ett forskningsprojekt som bl.a. innehåller en analys av de svenska högskole-

enheternas roll i ett Finland, där demografiska och övriga förändringar ändrar villkoren för den svenska minoriteten.

Eftersom lärarfortbildningen av allt att döma i framtiden får en tryggare finansiell bas, kan Kulturfonden utgå ifrån att fortbildningscentralerna på denna punkt inte annat än i undantagsfall behöver stödas. Lärarfortbildningen är också i fortsättningen ytterst viktig, men den jämlika tillgången till fortbildning borde garanteras genom stöd direkt till edukanderna. Resestipendierna kan utnyttjas för detta ändamål, och om behovet visar sig vara stort kan Kulturfonden överväga att skapa en ny stipendiekategori, lärarfortbildningsstipendier. Detta skulle visserligen öka den administrativa bördan, men å andra sidan vara ett sätt att indirekt stöda fortbildningscentralerna så, att konkurrensförhållandena inte blir skeva. På så sätt skulle också sådana situationer undvikas, där kurser anordnas på Kulturfondens bekostnad utan att en tillräcklig rekrytering garanteras. Den övriga verksamhet inom fortbildningscentralerna som potentiellt erbjuder avsevärda innovationsmöjligheter kunde stödas enligt Kulturfondens strategiska riktlinjer, men eftersom utbudet på projekt fluktuerar och inte automatiskt motsvarar Kulturfondens strategi vore det möjligt att utnyttja fortbildningscentralernas specialställning inom universiteten som kommersiellt fungerande enheter och aktivt köpa upp konkurrensutsatta projekt. Kulturfonden har redan i begränsad omfattning beställt projekt, så principen är inte ny. Den juridiska formen för en sådan verksamhet är egal, det väsentliga är en attitydändring:

KF3: Svenska kulturfonden antar en aktivare roll som uppköpare av fortbildningscentralernas tjänster i enlighet med sin strategi.

För att förstärka en kontinuerlig dialog med fortbildningscentralerna (i nuläget och också om de föregående förslagen realiserar), kunde Kulturfonden skapa ett forum för informationsutbyte:

KF4: Svenska kulturfonden arrangerar ett årligen återkommande seminarium för fortbildningsenheterna vid svenska och tvåspråkiga universitet och yrkeshögskolor.

Yrkeshögskolorna har här medtagits för att den svenska högskolefortbildningen som tidigare nämnts genomgår en integrationsprocess, som möjliggör större samverkan och rationell arbetsfördelning.

För tillfället utvecklar Svenska kulturfonden sina uppföljningsrutiner. Redovisningen av använda medel kan ses som ett led i uppbyggandet av ett kvalitetssäkringssystem, där också substansen i bidragsmottagarnas verksamhet kunde beaktas åtminstone när det gäller större bidrag till samfund. För att bidragsmottagarna ska ha någon måttstock på förväntningarna, kunde Kulturfonden precisera en del av den information som går ut till bl.a. fortbildningscentralerna:

KF5: Som ett led i arbetet på ett kvalitetssäkringssystem preciserar Kulturfonden bidragskriterierna och differentierar dem enligt mottagarkategori. Databasen Rimbart utvecklas så att den systematiska uppföljningen underlättas.

Fortbildningscentralerna utvecklar kontinuerligt sitt eget arbete, och de centraler som här betraktats förefaller att ha ett utbud som i stort svarar mot strategierna. Det är också förståeligt, att man försöker sig på nya öppningar som inte direkt kan härledas ur strategierna, eftersom marknadsberoendet förutsätter innovationer i gränzonerna och också justeringar av strategierna. Eftersom de tillgängliga strategierna förefaller att vara på olika abstraktionsnivåer och återkopplingen från det praktiska arbetet till strategiarbetet inte alltid är helt klar, kan man med all förståelse för fortbildningscentralernas hektiska vardag rekommendera en större satsning på det övergripande strategiska planeringsarbetet.

FC1: För fortbildningscentralerna är det möjligt att utnyttja existerande kunskapskällor för en klarare framsyn. Ett samarbete med Svenska kulturfonden kring förslag KF2 rekommenderas.

De strategier för livslångt lärande som universiteten har utarbetat kan vara mycket allmänt hållna eller mera specificerade. I vissa fall har fortbildningsenheterna utarbetat relativt detaljerade tillämpningar av strategin, i andra fall kan ett utvecklingsarbete vara på sin plats.

FC2: Varje fortbildningsenhet borde ha en egen strategi som vid behov också kan tjäna som referenspunkt för bidragsansökningar.

FC3: En större satsning på struktureringen av ansökningarna till Svenska kulturfonden under iakttagande av de egna och Kulturfondens strategiska målsättningar kunde vara fruktbar.

FC4: *Ett fastare samarbete med myndigheter och övriga utbildningsanordnare samt avnämmarkommunerna kunde etableras i avsikt att undvika onödig planering.*

Trots att instruktionerna för fortbildningscentralerna innehåller stadganden om samarbete med moderuniversitetets fakulteter är det i vissa fall lättare att se influenser från universitet i Skandinavien än från den innovativa forskning som sker eller borde ske i närmaste grannskap. Eventuellt kan marknadsföringens inriktning på celebriteter av olika slag förstärka detta intryck, men oberoende av detta ger också några uttalanden av utbildningscentralernas representanter orsak till följande:

FC5: *Samarbetet med närliggande fakulteter kan utvecklas avsevärt.*

Källor

AKKU-johtoryhmän raportti

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/Liitteet/AKKU_valiraportti.pdf > 1.7.2008.

Backman, H. 2008. *Yrke 2020. En prognos över behovet av svenskspråkig arbetskraft och yrkes- och högskoleutbildning för svenskspråkiga*. Föredrag. Helsingfors.

Gluschkoff, J. 2008. *Murtuva säätyvalta, kestävä eliitti*. Bibliotheca Historica 112. SKS. Helsinki.

HU. *Handlingsplan för den svenska vuxenutbildningen vid Helsingfors universitet 2007–2009*.

HU. 2007. *Helsingfors universitets plan för livslångt lärande 2007–2009*.

HU. *Strategi för Helsingfors universitet 2007–2009*.

HU. 2008. *Ekonomistadga för Helsingfors universitet*.

HY. 2003. *Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian johtosääntö*.

Korkala S., Lindroos P. 2007. *Yliopistojen elinikäisen oppimisen strategiat Suomessa*.

Utredning beställd av UVM.

Lag om grunderna för avgifter till staten 21.2.1992/150

OPM 2002:3. *Parlamentarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö*. Opetusministeriön työryhmämuistio. Helsinki.

OPM 2005:38. *Elinikäinen oppiminen yliopistoissa –työryhmän muistio*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki.

OPM 2006:45. *Aikuiskoulutuksen mitoitusanalyysi*. Opetusministeriön julkaisuja. Helsinki.

OPM 2008:5. *Selvitys koulutus- ja osaamistarpeiden kehittymisestä sekä ennakoinnin tilasta ja kehittämistarpeista*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki.

Regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering. 2007. Statsrådets kansli. Helsingfors.

- Samordningsdelegationen för den svenskspråkiga högskoleutbildningen i Finland.* 2005.
Strategi för den svenska högskoleutbildningen i Finland.
SSKH/HU. 2007. *Soc&kom:s verksamhetshandbok.*
Statsunderstödsdag 27.7.2001/688.
Svenska folkpartiet. 2006. *Reglemente för Svenska kulturfonden.*
Svenska kulturfonden. 1999. *Reglemente för administration och ekonomi.*
Svenska kulturfonden. *Verksamhetsplan* 2008.
Työministeriö 2007. *Työvoima 2025. Työpoliittinen tutkimus* 2007. Helsinki.
Universitetsförordning 6.2.1998/115.
Universitetslag 27.6.1997/645.
UVM 2008:9. *Utbildning och forskning åren 2007–2012.* Helsingfors.
ÅÅ. 1992. *Instruktion för fortbildningscentralen vid Österbottens högskola.*
ÅÅ. 1998. *Förvaltningsinstruktion.*
ÅÅ. 1999. *Instruktion för de fristående institutionerna biblioteket, datacentralen, fortbildningscentralen och centret för språk och kommunikation vid Åbo akademi.*
ÅÅ. 2003. *Ekonomistadga för Åbo Akademi.*
ÅÅ. 2007. *Strategi för livslångt lärande vid Åbo Akademi* 2007–2011.
ÅÅ. 2007. *Åbo Akademis strategi* 2007–2011.

Bilaga 1

Frågor om fortbildningscentralerna

FRÅGORNA ÄR RELATIVT allmänt hållna för att ge varje fortbildningscentral möjligheter att lyfta fram de synpunkter som är speciellt viktiga för den. Skriv gärna in svaren i detta dokument. Var vänlig och använd normalt typsnitt, inte boldface. Ta gärna kontakt om frågorna i detta skede kräver klarläggning (kaj.malm@arene.fi); senare kommer delvis samma frågor att behandlas i muntliga intervjuer.

O. KONTAKTUPPGIFTER

- Fortbildningscentralens namn
- Frågorna besvarades av (namn, ställning i organisationen, telefonnummer och e-postadress):

1. BAKGRUND

- Styrdokument (stadga, instruktion)
- Vision: fortbildningscentralens roll i framtidens föränderliga vuxenutbildningsfält, speciellt i förhållande till de svenska behoven
- Strategi (centralens eller relevanta delar av universitetets) med särskild vikt på utbildningscentralens profilering i förhållande till andra institutioner som erbjuder liknande utbildningstjänster på svenska
- Ekonomiförvaltning, styrdokument för denna (centralens, ev. universitetets)

2. VERKSAMHETEN

- Volym
- Struktur (uppdelning enl. olika kategorier)
- Verksamhetsstyrning
- Kvalitetssäkring

3. KULTURFONDENS BIDRAG OCH STIPENDIER

- Finns det en övergripande strategi för bidrags/stipendiefinansiering? Hurdan i så fall?
- Vilka är kriterierna för att söka bidrags/stipendiefinansiering? Är de på något sätt språkrelaterade?
- Finns det detaljerade instruktioner om stipendieansökningar och ansökningar om bidrag? Bifoga dem i så fall.
- Hur bereds bidrags- och stipendieansökningarna? Centraliserad eller projektvis beredning?
- Vem fattar beslut om bidrags- och stipendieansökningarna?
- Vilka rutiner finns för uppföljning av bidragens/stipendieansökningens användning?
- Vilken uppföljning finns för bidrags/stipendiefinansieringen? Hur påverkar uppföljningen verksamhetsplaneringen och den strategiska planeringen?
- Hur tillämpas f.ö. kvalitetssäkringen på a) bidrags- och stipendieansökan b) användningen av bidrag och stipendier?

4. ERFARENHETER AV SAMARBETET MED SVENSKA KULTURFONDEN

- Hur ser fortbildningscentralen på samarbetet med Svenska kulturfonden?
 - a) Positiva sidor
 - b) Svagheter

- Förslag till Svenska kulturfonden om utveckling av samarbetet:
 - a) Svenska kulturfondens rutiner (gällande bidrag och stipendier)
 - b) Information om bidrag och stipendier
 - c) Interaktion mellan Svenska kulturfonden och bidragsmottagare/stipendiater
 - d) Bidragsmottagarens/stipendiatens rapportering
 - e) Annat (vad?)

Bilaga 2

Antalet sökta och beviljade bidrag samt deras belopp

PALMENIA	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-08
ANS antal	0	1	1	0	0	6	3	11
BEVILJ antal	0	0	1	0	0	4	0	5
BEV/ANS		0	1			0,66666	0	0,454545
PROCENT		0	100			66,6666	0	45,45454
ANS e	0	8000	6000	0	0	78720	0	92720
BEVILJ e	0	0	4000	0	0	27560	0	31560
BEV e /ANS e		0	0,66666			0,35010	0	0,340379
PROCENT			66,6666			35,0101		34,03796

SSKH	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-08
ANS antal	3	2	4	3	0	4	4	20
BEVILJ antal	1	1	2	3	0	4	3	14
BEV/ANS	0,33333	0,5	0,5	1		1	0,75	0,7
PROCENT	33,3333	50	50	100		100	75	70
ANS e	17099	20725	33000	34400	0	80400	53000	238624
BEVILJ e	4000	5000	11000	28200	0	55200	20000	123400
BEV e /ANS e	0,23393	0,24125	0,33333	0,81976		0,68656	0,37735	0,517131
PROCENT	23,3931	24,1254	33,3333	81,9767	0	68,6567	37,7358	51,71315

ÅA	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-08
ANS antal	5	4	4	5	4	4	7	33
BEVILJ antal	4	3	3	4	3	3	6	26
BEV/ANS	0,8	0,75	0,75	0,8	0,75	0,75	0,85714	0,787878
PROCENT	80	75	75	80	75	75	85,7142	78,78787
ANS e	315231	159632	114572	279994	272000	49020	343860	1534309
BEVILJ e	55600	68000	88152	97000	210000	21000	113000	652752
BEV e /ANS e	0,17637	0,42597	0,76940	0,34643	0,77205	0,42839	0,32862	0,425437
PROCENT	17,6378	42,5979	76,9402	34,6435	77,2058	42,8396	32,8622	42,54371

ÖH	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-08
ANS antal	13	11	12	16	4	9	8	73
BEVILJ antal	6	6	9	8	2	3	2	36
BEV/ANS	0,46153	0,54545	0,75	0,5	0,5	0,33333	0,25	0,493150
PROCENT	46,1538	54,5454	75	50	50	33,3333	25	49,31506
ANS e	332251	222771	348957	405648	806380	368430	360033	2844470
BEVILJ e	95898	121410	171500	67684	200000	40925	20000	717417
BEV e /ANS e	0,28863	0,54499	0,49146	0,16685	0,24802	0,11107	0,05555	0,252214
PROCENT	28,8631	54,4999	49,1464	16,6854	24,8022	11,1079	5,55504	25,22146

Bilaga 3

Intervjuade personer:

Kauko Hämäläinen, direktör, professor	Palmenia
Kaisa Ala, förvaltningschef	Palmenia
Theresa Sui, projektchef	Palmenia
Henrik Hägglund, rektor	SSK
Robert Runeberg, fortbildningschef	SSK
Paula Lindroos, direktör	FC/ÅA
Mona Nylund, tf. utbildningschef	FC/ÅA
Christer Rosengren, direktör	FC/ÖH
Torbjörn Sandén, planerare	FC/ÖH
Anna Smirnoff, planerare och teamledare	FC/ÖH
Magnus Petterson, kanslichef	SLS
Helena Taxell, undervisningsråd	UBS

